

XXV.

Et hidtil ubekjendt Skrift fra Reformationstiden.*Ved Holger Fr. Rørdam.*

For nylig fik jeg sendende fra Boghandler Wendt i Malmø de fire første Blade af et gammelt Skrift, der, saavidt vides, hidtil ikke har været kjendt. Hr. Wendt har ledsaget det med følgende Bemærkning: »Angående det sända fragmentet, så har det utgjort det inre omslaget till några anteckningar rörande Malmö stad, hvilka, efter hvad det vill synas, äro gjorde på 1740 talet. Det yttre omslaget var af gammalt groft karduspapper, inbundet som en skoleskrifbok. Anteckningarna utgöras af utdrag ur Malmö Privilegier och Donationsböcker, och hafva gått genom flera egare innan de komme i mine händer. Då antecknaren sysslat i rådhusarkivet är det möjligt att han der funnit det gamla bladet och använt det på detta sätt*). Skriftets Titel lyder:

*) Da dette Stykke alt var sat, fik jeg en Meddelelse fra Hr. Wendt, at han har været saa heldig paa Universitetsbibliotheket i Lund at finde endnu et andet mærkeligt gammelt Skrift: „den så kallade „Malmøbogen“, emot hvilken Paulus Eliæ skref sitt i hans sam-
Ny kirkehist. Saml. I.

Een nyttelig | bog for vnge | oc gamle om | Gudtz store
miscund | hed oc naadhe som | han gør oss arme | menniske
och om | ret Scrifftemol | oc Christi le- | gomiss Annam-
melse etc.

Denne Titel er indesluttet i en bred træskaaren Ramme, i hvis øverste Hjørner staar: tilvenstre det danske Vaaben (de tre Løver), tilhøjre det norske Vaaben (Løven med Øxen); i de nederste Hjørner: tilvenstre de tre Kroner, tilhøjre Danebrog. Midt under Titelen staar i Rammen: tilhøjre en kronet Ørn (Malmøs Vaaben), tilvenstre vedføjede Tegn, uidentvill Bogtrykkerens (Oluf Ulriksens) Bomærke. Paa Foden af Rammen staar Aarstallet 1531. Skriftet er i Oktav; det begynder strax paa Titelbladets Bagside. Da det levnedet kun er af saa ringe Omfang, tror jeg, at det hele fortjener at opbevares her:

Disse effter screffne ord i denne bog siger Gud al-
megtigste till alle syndige menniske Wed sine
Propheter Apostler oc Ewangelister et cetera.

*

*

*

Esaie i det lv ca.

SYndere sculle ouergiffue deris weye (det er deris onde leffnit) Oc den som er ondt han scal offuergiffue sine tancker, Oc han scal komme igen till Herren, oc han scall miscunde sig offuer hannem, Han scall oc igen komme till vor Gud thi han er meget mild till att forlade synderne.

* Herren siger Mine tancker ere icke som edre tancker Myne veye ere icke heller som edre weie, Thi at liger

lade Skrifter införde Svar. Så vidt jag vet (siger W.) har denna hittills ansetts forlorad. Det är en liten duodes på 108 folier och finnes inbunden mellan tvenne andre böcker. Företalet är af Peder Laurensen dat. die diuo Andree sacro anno 1529, och är tryckt af Olof Ulriksen den 27 Jan. 1530. Den är af särdeles intresse för reformationen i Malmö, om hvilken den innehåller åtskilliga detalier.“ — Forhaabentlig vil Hr. Wendt kunne gjøre Brug af de ny Oplysninger i en Afhandling, han har under Hænder, om Reformationen i Malmö.

uiss som hiemelen er ophøiet fra iorden, Saa ere mine veye ophøiede fra edres veye, oc mine tancker fra edres tancker.

* Gud siger Hieremie i det xxxvi ca. Huer syndere skall vende sig fra sine verste veye, oc ieg scall bliffue barmhertig offuer hans syndt oc ondscaff.

* Gud siger Ezechielis xviii cap. Wil en syndere gøre anger oc ruelse for alle hans synder som hand haffuer giort, Oc vil holle alle mine budord, oc vil giøre ret dom oc retuissshed, Tha scall han wisselige leffue och icke dø Oc ieg vil icke ihukomme all den ondscaff som han haffuer giort.

* Herren siger, Monne det være min vilge at nogen syndere skal dø (det er fordømis) Det er min vilge at han skal omuendis fra sine onde veye oc leffue euindelige

* Herren siger, Omuender eder oc gjør anger oc ruelssse for eders synder Huor fore dø i o Israels folk Jeg vil icke nogens død, Men kommer igen oc leffuer (det er omuender eder til mig fra eders synder).

* Ezechielis xxxiii cap. Herren sor paa ed, At han icke vil nogen synderis død oc sagde * Saa sandelige som ieg er den leffuende Gud, da beger ieg icke nogen synderis død, Men at han scall omuende sig aff sine onde veie oc leffue Herren siger Wender eder om aff eders alsom verste weie Oc huor fore dø i o Israelss folk * Gud siger Malachie iii cap. Kommer igen till mig, oc ieg vil komme igen till eder siger Herren.

Gud siger Hieremie iii.

(En dog at du haffuer forladet mig oc giort hor met mange dine boler, Tha kom alliguel igen til mig Oc ieg vill annamme dig siger Herren.

* Med hord vnderstondis andeligt affguderi, som er at forlade sig paa sine egne gode gerninger, eller paa nogen helgen eller paa noget creatur, * Aff disse ordt kunde wy forstaa oc mercke huad Gudtz vilge er, At han vil ingen haffue fortabet, Om de wille omuende dem oc kalle paa

hannem oc bedre dem, * Ther fore wdsende han sin søn
till werden at han skulle yde[rmere] lære oss hans vilge
Thi skulle wi høre hans ord, o *) Matthei iii.

Christus Joannis iii. cap.

* Saa inderlige elste Gud verden, at han [gaff sin
eni]ste søn i døden, At alle som tro paa ha[nnem skulle
icke] forfare, men haffue det euige lifff.

(Gud haffuer icke vdsend sin søn at h[an skulle for-
dø]me verden, men at han skulle frelse he[nde, huo som
tror] paa hannem han scal icke fordømis, [men huo som
icke] tror, han er nw dømpt.

* Huo som tror paa sønnen, han haffuer det euige lifff
Men huo der icke tror sønnen han scall icke leffue Men
Guds vrede scall bliffue offuer hannem.

Christus siger Johannis 3.

* Det er hans vilge som mig wdsende, at alle som se
sønnen, oc tro paa hannem de sculle haffue det euige lifff.

Christus siger Joannis 8.

* Sandelige sandelige siger ieg eder, huo som helst der
beuarer mine ord, han scal icke see døden euindelige (det
er han scal icke fordømis).

Christus siger Joannis 14.

(Jeg er weyen, Oc ingen kommer til min fader wden
ved mig Icke wed helgen eller nogen anden ting, Der
fore huo som wil bliffue løss aff sine synder Oc bliffue
salig, han scal giøre som den hellige scrift siger oc lærer,
hun kan ingen bedrage, thi hun er den retthe sandhed,
hun scall alleniste læris, predickis, oc hørís aff alle rette
Christne menniske till wor salighed, Thy Gud Fader siger
Mathe 3. ca. Denne er min elskelige søn hører hannem,
Christus siger gennem Dauids mund, Ps 2. Jeg er sat til en
konge aff Gud Fader offuer hans hellige bierg Syon, det er
den christne menighed at ieg scal predicke hanss budord.

*) Et Hjørne er revet af det ene Blad.

Christus siger Mathe 3 cap.

..... skulle tække det ille at være aff alt wort hiærtte,
 det at wi haffue saa synderlig leffuet i alle vo..
 d Guds budord oc wilge Oc bekende oss for
 ... skabere at wi haffue inted wden synd och y
 ere fødte i synd, Oc at wi haffue in[tet] t (om
 wi skulle dømis effter retuissshed fordømmelse.

..... ant betenke aff wort gantske hiærte,
 er i sandhed Da faa wi en god tiden er at Chri-
 stus Jesus Guds Søn er kommen til werden fordi at han
 wil hielpe oc frelse oss aff wore synder Som S Pouil scriffuer 1.
 Thimot 1. Den tale er fast oc sandrw oc wel werd att mercke
 At Jesus Christus er kommen til denne werden at han
 wille giøre syndige menniske salige, ibland huilke ieg er
 den første siger Paulus S Hanss baptista lærer oss ocsaa
 Mathei 3 oc Luce 3 c. At wi skulle angre wore synder oc
 bedre wort leffnit, Thi det er icke ellers anger Men ett
 skrempteri, Som wi haffue før giort, Mere for en seduane
 skyld oc for menniskens bud och skickelse, End for rett
 kiærlighed til Gud eller wore synders slemhedt.

VI skulle fulkommelige hade synden oc øffue oss i
 Guds budord med ett nyt leffnit, oc haffue kiærlighed til wor
 iefn christen Den tid S. Hans haffde lært oss at angre
 wore synder Da wisde han oss til Christum som skulle
 borttage alle wore synder, oc sagde, See det er Guds lam
 som scal borttage verdens synd som S. Hans siger i sitt
 første Cap.

* Saa lærde os S. Peder Jøderne som der staar i Appost-
 lenis gerninger 3. ca oc sagde * I forsore oc ihiel sloge
 den hellige oc retuise Guds Søn som giffuer det euige lif
 oc salighed Huilken Gud opreisde aff døde, Hues vidnes-
 byrd wi ere.

* Aff disse ord finge de stor anger i deris hiærte, och
 sagde till Apostlene, Kyære brødre huad skulle wi gøre S.

Peder suarede Tøcker det ille at uære oc angrer det oc lader eder døbe i Jesu Christi naffn til ederss*) forladelse.

* Nar wi bekende oss for Gud aff wort gandske hiærte, at vy haffue inted aff oss selfue vden synd, oc fly fulkommelige til hans naade oc barmhiærtighed oc troo stadelige paa hans søn Jesum Christum at han haffuer giort fyllest oc betalet for vore synder med sin haarde død Oc pine Oc att wi fly til ingen vden til hannem alleniste, Oc sette all wor tro oc haab til hannem Da fonge wy visselige vore synders forladelse som S. Peder siger i Apostlenis gerninger i det x ca Att alle propheter bære vidnesbyrd med Christo Att hwilken som helst der tro(r) paa hannem, han skal fonge sine synders forladelse for hans naffn skyld Han siger oc i det 4 ca. Der er inted naffn til i huilket wi kunde bliffue salige, vden i Cristi naffn oc der er ingen salighed i nogen anden.

S. Pouil siger til de Epheser 1 Cap.

* For Jesu Christi blod skyld, haffue wi fonget wore synders forladelse aff hans naadis rigdom.

S Pouil siger til de Colloser 1 ca.

(Formedelst Jesu Christi blod haffue wi fonget vore synders forladelse.

S. Hans siger i sin obenbarelse 1 capt.

* Christus tode oss aff vore synder med sit blod Der stor i Apostlenis gerninger xvi cap Att en spurde S. Pouil at huad han skulle giøre at han kunde bliffue salig, Han suarede set din tro til Jesum Christum saa scalt dw bliffue salig, Ingen ting eller nogen wor gerning kan løse oss aff synden wden alleniste Chri(sti) død oc pyne,

S Pouil siger 1 Corinthe 1 capt.

* Christus er wor genløselse oc retferdighed Han gaff sit blod vd for wore synder skyld Matei xxvi oc Marci xiii.

(S Pouil Romanorum i det tiende,

*) Her er formodentlig glemt: synders.

Wille wi være quit aff wore synder, Da taare wi icke gonge langt bort Men wy skulle giøre som den obenbare syndere gjorde Luce xvi Han gick til ingen anden wden til Gud, oc bekende sig att være en syndere, han sloo sig faare sit bryst oc sagde, Gud forbarme dig offuer mig arme syndere, Saadant itt scrifftemaal vil Gud altid haffue aff oss Saa sagde oc Daud i den l(i) Ps. O Gud miscunde dig offuer mig for din store barmhiertighed Saa fik han afløssni(n)g aff sine synder.

Men at man sculle opregne alle sine synder for sin scrifte fader Oc om man glemde nogen aff dem da sculle det være alsammen forgeffuis effter derris ord som de før lærde oss, Det hagde Gud aldrig befalet dem at lære, Oc det kan ingen stadtz beuises med den hellige scrift, Thi er scrifftemaal frit, oc det kan ingen fordøme om han det icke gør, Der scal ingen heller tuingis til med band eller andet som de gjorde, Gwd wil at wi sculle holde hans budord, Johannis 3 Oc ath wi sculle tro paa Jesum Christum att wi haffue fonget wore synders forladelse fore hanss pyne skyld, Oc icke for vort scrifftemaal skyld.

* I den første oc gamble Cristne kirke oc mange hundredre aar der effter, da vor det aldelis friit, Att ingen sculle nødis til at scrifte sine lønlige synder, for prest eller munck, Som de hellige doctores scriffue mange stæde i kircke lowen, oc i Tripartita Hystoria, Men dette scriftemaal bør oss endelige gøre, At nar wi fortørne vor ieffn cristen Da sculle vy forlige oss met hannem.

* Mathei 16 oc Luce 12 cap Der lærer oss Christus at wi sculle wocte oss for de Phariseers surdey, det er for derris falske lærdom.

Christus siger Joannis 5 Capitulo,

* Hwilken som tror paa mig, han scal bliffue salig Oc de falske lærere Prester oc muncke sige Wden dw opregner alle dine synder for mig Da for du icke afløssning aff

dem, Vi skulle icke gaa til saadane scrifte fædre, Men wi skulle alleneste bliffue hooss Cristum oc hans hellige ord oc lærdomme.

* Christus haffuer det bydet oss Mathei 6 oc Luce 11 Att vy sculle gaa til wor fader i hymmelen, Oc bekende vaare synder for hannem, Da vil han visselig forlade oss dem, Om wi wille bedre oss, oc læffue effter hanss budord, Det er om wy elske huer andre indbyrdis, oc gøre huer det som wi ville haffue aff hannem ellers vil han icke høre oss.

☾ Christus siger Mathei 6 Nar du vilt offre din gaffue, oc dig kommer i hw at du haffuer fortørnet din ieffn cristen da gack bort oc forlig dig met hannem och kom saa igen och offre din gaffue Thi att inthet offer eller bøn er teckelig for Gud om man haffuer noget had eller auind till sin ieffn christen Eller om han haffuer giort hannem vskell, oc vil icke forlige sig met hannem igen.

* Thi Christus siger Mathei 18 Om din broder synder emod dig, da gack oc straffe hannem mellom dig oc hannem allene Wil han høre dig, da haffuer du frelst dyn broder, Men vil han icke høre dig da tag ett eller tw vidne med dig, Oc bed hannem bedre sig, Vil han icke høre dem, da holt hannem for en hedni(n)g oc publicaner,

* Christus siger der sammestedt Sandelige siger ieg eder, huad som helst i løse paa iorden, det skall være løst i hymelen, Oc huad i binde paa iorden det skall være bundet i hiemelen, Oc om tho aff eder bedis noget samdirectelige her paa iorden, Da sculle de faa det aff myn fader som er y hiemelen * Der for siger S. Jacobus i 5 cap Att den ene skall bekende sin brøde for den anden Oc att den ene skall bede for den anden Thi att Gud vil icke høre wor bøn eller forlade oss waare synder Wden wi forlade wor ieffn cristen, det han

Spørge vi nu, hvor dette Skrift er trykt og hvem der er dets Forfatter, da er det første Spørgsmaal lettere at besvare end det sidste. Jeg antager nemlig, at der ikke kan være nogen Tvivl om, at Malmø er Trykkestedet, ikke allene fordi Titelrammen bærer Malmøs Vaaben, men ogsaa fordi vi have et andet Skrift (Een korth oc lydhen forklaring oc forskell paa then Euangeliske oc Papistiske predicken oc lærdom o. s. v.), der har den selvsamme Titelramme og er trykt i Malmø 1531. Dette Skrift er forfattet af Frands Vormordsen, og jeg ved ingen anden, som man snarere skulde tænke som Forfatter af det her meddelte Brudstykke, end netop denne Mand, som dengang opholdt sig i Malmø, uden det maaske skulde være Peder Lavridsen, der paa samme Tid ogsaa flittigt syslede med Pennen i denne Stad. — Hvad Indholdet angaar, da giver det meddelte Stykke jo vistnok ingen egentlig ny Oplysninger, men savner derfor ikke Interesse som et nyt Vidnesbyrd om, at det var ved Forkyndelsen af Ordet om Guds uforskyldte Naade i Jesus Christus, at de evangeliske Prædikanter kaldte det danske Folk fra Fortrøstningen til den indbildte Hellighed og de selvgjorte Bodsøvelser, hvormed Paven saalænge havde søvndysset eller sejpint Folkene. Forøvrigt er det ikke rimeligt, at Skriftet har været af sønderligt stort Omfang, da vi allerede i det meddelte Stykke finde de to første af de paa Titelbladet angivne tre Emner behandlede, saa det kun er Udviklingen af det tredie, »om Christi Legemes Annammelse«, der ganske mangler.
